

Knygų paradas

ALGIMANTAS A. NAUJOKAITIS

Europa Lietuvoje

Priepaskutinę vasario mėnesio savaitę buriari žmonių plūdo į Vilniaus Parodų centrą vykusią kasmetinę knygų mugę. Parodų centre rengiama daug mugių bei parodų – drabužių, automobilių, statybos medžiagų ir technologijų, netgi šunų, bet knygos patraukia daugiausia lankytojų. Rengėjai paskaičiavo, kad šiemetinėje knygų mugėje apsilankė apie 50,000 žmonių – daugiausia per pastaruosius penkerius metus. Tai rodo, kad šiandieninės Lietuvos žmonės labiau traukia knygos negu buitines prekes. Mugės svečias, pirmą kartą besilankantis Lietuvoje ir Rytų Europos šalyse prancūzų rašytojas Frederic Beigbender, pripažino, kad jam padarė įspūdį, jog Vilniuje yra tiek daug žmonių, kurie skaito knygas, kad čionykštis Rytų Europos jaunimas daug labiau apsisikaitęs negu Vakarų.

– Tai mane įtikino, kad literatūra nemirs, – sakė F. Beigbender susitikime su mugės lankytojais, Lietuvoje išleistų kelių jo romanų skaitytojais.

Mugėje – tikrame knygų parade – galėjai susitikti ir kitų Europos šalių rašytojų bei leidejų. Mat šiemetinės knygų mugės svarbiausia tema, kryptis – „Lietuva Europoje“ – Europa Lietuvoje“. Šis mugės motto pasirinktas dėl šiemet Lietuvos laukiančio svarbaus įvykio – stojimo į Europos Sąjungą. Todėl greta lietuvių autorių knygų mugėje buvo ypač daug įvairių mūsų leidyklų ir lietuvių kalbą išverstų ir išleistų daugelio Europos šalių rašytojų kūrinių. Be žymaus, čia jau minėto, prancūzų rašytojo F. Beigbender, į savo knygos pristatymus taip pat atvyko visa grupė flamų (flamandų) poetų ir prozininkų iš Belgijos, dabartinės Italijos literatūros garsenybė Aleksandro Baricco, lenkų poetas Marek Lawrynovich.

Mugėje surengta diskusija „Lietuva ir Vokietija – kartu ar atskirai Europoje?“ Joje dalyvavo lietuvių literatūros vertėjas iš Vokietijos Klaus Berthel. Beje, mugėje buvo pristatyta „Vagos“ leidyklos neseniai išleista jo ir lietuvių rašytojo bei vertėjo Teodoro Četrausko bendra knyga *Atspindžiai*. Tai šių dviejų plunksnos brolių pokalbiai apie šias abi šalis – visur, kur kalbama apie Vokietiją,

minima Lietuva, o knygoje aptariami lietuviški reikalai, susiję su Vokietija. „Briuselis–Belgijos ir Flandrijos (viena iš trijų Belgijos dalių) sostinė, – drauge yra ir Europos sostinė. Ką apie tai mano lietuvių ir flamų rašytojai?“ – tai kita mugėje vykusioje diskusija. Beje, mugėje galėjai išgysyti net dviejų flamų rašytojų knygų, kurias lietuvių kalbą išvertė Antanas Gailius; Lietuvių PEN centras mugės dienomis jam paskyrė geriausio metų vertėjo prizą. Tos A. Gailiaus išverstos flamų knygos – tai vilniškės leidyklos „Tyto alba“ išleisti Paul Koeck apsakymai *Po sietos* ir Lietuvos Rašytojų Sąjungos leidyklos prieš pat mugę pateiktas Paul Claes detektyvinis romanas *Feniksas*. Mugės lankytojų susitikime su šio romano autoriumi, vertėjas A. Gailius, be kita ko, pasakė:

Mugėje, tikrame knygų parade, galėjai susitikti ne tik Lietuvos, bet ir kitų Europos šalių leidejus.

– Vilniaus knygų mugėi šis flamiškas akcentas yra tam tikra šventė – tokio ryškaus vieno krašto literatūros pristatymo juve ligi šiol, regis, dar nėra buvę. Gal tai taps mugės tradicija?

Beje, mugės tradicija jau tapo Prancūzijos, kitų ES šalių kalbomis išleistų knygų pristatymas. Tomis knygomis prekiauja Kaune, Panevėžyje ir Vilniuje veikiantys J. Masiulio knygynai. Kaip ir ankstesnėse, taip ir šiemetinėje mugėje gausus ir įdomus prancūziškomis, angliškais knygomis buvo šio knygyno stendas. Be kita ko, jame matėsi ir Paryžiaus leidyklos „Paris Experimental“ prancūzų ir anglų kalbomis neseniai išleista išėjimo lietuvių poeto ir filminko Jono Meko eseistikos knyga *Letras de Nulle Part / Letters From Nowhere (Laiškai iš Niekur)*. Beje, šią knygą prancūzė vertėja Marielle Vitureau išvertė iš lietuviško varianto, prieš kelis metus išleisto vilniškės leidyklos „Baltos lankos“. Įdomus europietiškas sutapimas: J. Masiulio knygyno šeiminingė Karolina Masiulytė-Paliulienė, gimu-

si ir išaugusi Prancūzijoje, emigranto Juozo Masiulio šeimoje, atkūrus nepriklausomybę grįžo į Lietuvą, atgavo savo senelio prieškariniais laikais turėto knygyno pastatus ir, juos atkūrusi, pavertė prancūziškos ir europietiškos literatūros ryškiu, plačiai žinomu centru. O J. Meko knygos vertėja M. Vitureau – atvirkščiai – siekdama gerai išmokyti lietuviškai, tapti gera, kvalifikuota vertėja, ilgiam laikui išvažiavo iš Prancūzijos ir apsisėjo Vilniuje. Ji užsimojusi į prancūzų kalbą išversti dar ne vieną lietuvių literatūros knygą.

Kad Lietuva pasisako už norą tapti ES nare, patvirtina ne tik pereinamieji referendumai, bet ir šiemetinė knygų mugė. Iš 111 mugėje dalyvavusių Lietuvos leidyklų ir kitų dalyvių, dažna išleido Europos, kitų Vakarų autorių knygų. Negana

to! Tarp mugėje labiausiai perkamų knygų keturiasdešimtuko – vos ne pusė verstos iš kitų kalbų. Rekordą pasiekė jau minėto italų rašytojo A. Baricco net keturios leidyklos „Alma littera“ išleistos knygos, o jo romano *Be kraujo* mugėje nupirktą net 1,560 vienetų! Antrąją vietą pagal perkamumą užima vėlgio europietio – šiuolaikinės prancūzų literatūros žvaigždės F. Beigbender knygos, tarp jų leidyklos „Tyto alba“ išleistas romanas *Windows on the World*. Gal todėl, kad šios knygos siužetas paremtas visus tebejaudinanciais rugsėjo 11-sios įvykiais JAV? Romane jie prasideda tos dienos rytą, nekilnojamojo turto agentui puryčiant New Yorke, Pasaulio prekybos dangoraižio 107 aukšte esančiame restorane *Windows on the World*.

– Po šio teroristinio išpuolio pasirodė daug žurnalistinių straipsnių, esė, tačiau keista – niekas, net Amerikos rašytojai, nesiėmė romano apie tai. Pasiūdo juos tu, juolab, kad rašytojas gali aprašyti tai, kas neparodoma ekrane. Literatūra – daug rimčiau už kiną, – sakė

iš Prancūzijos atvykęs F. Beigbender susitikime su mugės lankytojais bei žurnalistais. Jis pridūrė, jog žurnalistų darbas – užfiksuoti tūkstantčius žuvusių, o rašytojo – pavaizduoti vieno žmogaus žūtį, tampa katas-trofos centru.

– Aš norėjau parašyti knygą, kurioje būtų daug juodo humoro ir kuri priverstų prancūzus veikti, – savo romano pristatyme pridūrė F. Beigbender.

Lietuvių literatūros vagos

Skaitytojų, mugės lankytojų dėmesys ir susidomėjimas Europos Sąjungos ir kitų Vakarų valstybių literatūra nereiškia, kad gausiuose ir marguose stenduose stokojo lietuviškų knygų. Anaipol! Per metus Lietuvos leidyklos jų išleidžia maždaug po tūkstantį pavadinimų – gal net daugiau negu išverstų iš kitų kalbų. Tiek mugėje įrengtame „Rašytojų kampe“, tiek kitose patalpose per kelias mugės dienas vienas po kito sekė mūsų prozininkų, poetų, kitų lietuvių autorių susitikimai su gausiais skaitytojais, naujų knygų pristatymai.

Įsiminė poeto Vytauto P. Bložės naujos „Vagos“ leidyklos išleistos knygos *Prieš išskrendant tau ir man* pristatymas. Tai šio poeto gūdžiui sovietmečiui – 1980 m. parašyta eilinė apysaka. Joje daug tikrų įvykių, konkrečių žmonių, nepagražinto tuometinio gyvenimo. Pasak šios knygos pristatyme kalbėjusio autoriaus, knygoje gausu ne tik itin realistiščių detalių, bet ir aštrių psichologinių kolizijų – holokaustas, frontas, pokario Lietuvos partizanai, sribai, trėmimai į Sibirą...

Vėlgio dėmesį patraukė mugėje pristatyta Jono Žemkalnio (prof. Vytauto Landsbergio) poezijos knyga (jau antroji!) *Intermezzo non finito* („intermezzo“ – dažniausiai komiškas tarpas tarp operos veiksmų; „non finito“ – be pabaigos). Knygon sudėti prof. V. Landsbergio eilėraščiai – dažniausiai trumpi pokštai, parodijos, paradoksalios be pabaigos.

– Buvau pedagogas, muzikologas, dabar – šiek tiek politi-

Mugės lankytojų susitikimas su flamų rašytoju Paul Claes. Iš kairės: vertėja J. Vasylienė, rašyt. P. Claes, kultūrologas B. Savukynas, vertėjas A. Gailius, Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos redaktorius S. Repečka.

kas, – mugėje pristatydamas savo knygą sakė autorius, pridurdamas, kad svarbiausia yra humoro jausmas: savo gyvenime visą laiką stengsis jį turėti. Humoro jausmas – tai šio toks vaistas mūsų laikams.

Leidyklų stenduose mačiau nemažai kitų mūsų literatūros naujienų. Tai tarp labiausiai perkamų knygų užsirekomendavęs populiariasis prozininkas R. Šerelytės romanas *Vardas tamsoje*, S. T. Kondroto apsakymų rinkinys *Meilė pagal Juozapą* (abi šios knygos prieš pat mugę išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla). J. Ivanauskaitės *Placebas*, *Trylika Jurgos pavidalų* (leidykla „Tyto alba“), Paryžiaus gyvenančio prozininko V. Papičio romanas *Vienos vasaros emigrantai*, G. Radvilavičiūtės esė *Suplanuotos aklumirkos* (leidykla „Baltos lankos“), H. Kūčiaus naujas satyrinis romanas *Gaidžių milžinkapis*.

Leidybos „Alma littera“ mugėje veikusiame „Knygų klube“ su autoriaus autografu galėjai isi-

gyti savotišką staigmeną – ne kos instituto Leidybos centras mugėje pateikė net 20 naujų tokių pabūdžio knygų. Ypač paminėtinas prieš 350 metų parašytos *Kniga nobažnistės krikščioniškos* faksimilinis leidinis, senų laikų istoriko A. Vijkų-Kojelavičiaus *Lietuvos istorijos įvairenybės*, senosios Lietuvos garsiojo teologo M. P. Karpavičiaus *Rinktiniai pamokslai*, E. Ulcinaitės ir A. Jovaišos *Lietuvių literatūros istorija, XIII–XVIII a.*, žinomo literatūros kritiko A. Zalatoriaus nebaigta monografija *Vincas Krėvė*. Institutas jau išleido ir mugėje pristatė tautosakininko J. Balio *Raštų 4–ąjį tomą*.

Įdomių mokslinių, istorinių knygų taip pat išleido leidykla „Alma littera“. Tai Martyno Liuterio *Užstales pokalbiai*, „Vagos“ leidykla – *Gedimino laiškai*. Seimo leidykla iš rankraščių parengė ir mugėje išleido Povilo Višinskio *Žemaičių antropologinę charakteristiką*. Pasisekimą mugėje turėjo Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto leidžiama *Visuotinė lie-*

pasirodymas. Kitu pavadinimu – *Prisilietimas* prieš porą metų ji buvo išleides A. Mackaus knygų leidybos fondas. Kiek peržiūrėjusi D. Cidzikaitės ir A. Velickaitės vertimą, su autorės žinia patikslinusi pavadinimą, šią knygą mugės proga naujai išleido vilniškė leidykla „Baltos lankos“. Į knygos sutiktuves iš Kanados atskrido ir pati romano autorė. Tad mugės lankytojams buvo įdomu ateiti į knygos pristatymą, į susitikimą su Lietuvoje iki tol nežinoma išėjimo rašytoja.

– Kai, būdamas Čikagoje, perskaičiau čia išleistą J. Mačiulytės-Guilford knygą, ji man patiko, nors slėgė kitoks, dažnai neigiamas autorės požiūris į išėjimo ir mūsų santykius. Įsikaitęs pajutau, kad knygos asis, jos svoris – laisvo, sovietinės prievartos nesugniuždyto jauno žmogaus požiūris į tai, ką pasitraukdami į Vakarų paliko jų tėvai, kad laisvas, niekieno nevaržomas žmogus gali keistis, į gyvenimo vertybes turėti kitokią požiūrį negu senoji karta, – susitikime kalbėjo leidyklos „Baltos lankos“ direktoriaus S. Žukos. Jis pridūrė, kad knyga *Glebsys* gana liudna, slėgianti ir kažin, ar Lietuvos skaitytojas yra pasiruošęs, pribrendęs ją skaityti ir suprasti, juolab, kad kūrinyje dvelkia kitas, jiems nepalankus požiūris į santykius su svetur gyvenančiais tautiečiais.

Leidyklos direktorius vis dėlto pasidžiaugė, kad kitokioje aplinkoje, kitokioje kultūroje augusi, brendusi ir gyvenanti autorė grįžta prie lietuviškų temų, nors rašo angliškai. Pasak S. Žuko, gerai, kad Lietuvoje pradeda pasireikšti angliškai rašančių išėjimų kūryba.

Pristatydama skaitytojams, knygos *Glebsys* autorė J. Mačiulytė-Guilford sakė, kad, nors ji studijavo kibernetiką, dirbo šioje srityje, tačiau norėjo pasireikšti ir literatūroje, bet tai nebuvo lengva.

– Čia pristatomą romaną man pasisekė parašyti tik iš trečio karto. Paskatino Lituanistikos katedros vadovės profesorės Violetos Kelertienės teigiamas įvertinimas. Mano romanas ji perskaitė vienu prisėdimu, – kalbėjo J. Mačiulytė-Guilford.

Atsakydama į susirinkusių publikos klausimus, leidyklos direktoriaus S. Žuko abejones, ar šią knygą galima priskirti romano žanrui, nes ji stovi netoli dokumentinės literatūros, J. Mačiulytė-Guilford paaiškino, jog, išskyrus nuotraukas, laiškus iš Lietuvos, kitokio dokumentinio archyvo ji neturėjo.

Nukelta į 2 psl.

Aš norėčiau parašyti knygą, kurioje būtų daug juodo humoro ir kuri priverstų prancūzus veikti.

rašytojo, bet vilniečio inžinieriaus A. Čepulio parašytą knygą *Likimo upė*. Tai memuarine medžiaga paremtas romanas apie lietuvių moters dalį 19 a. pabaigos ir 20 a. pradžios Lietuvos kaime.

Mugėje dėmesį atkreipė didesnių ir mažesnių leidyklų neseniai išleistos lituanistinės, mokslo populiarinimo knygos. Lietuvių literatūros ir tautosau-

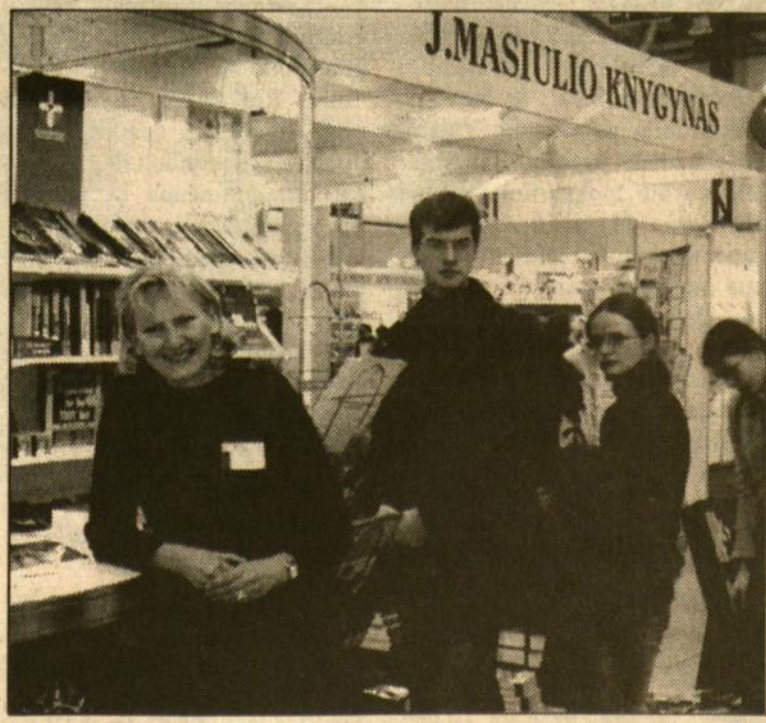
tuvių enciklopedija. Jau išleistas 5-sis jos tomas. Nors ši enciklopedija gan brangi – 87 litai, tačiau mugėje jos parduota net 1224 vienetai.

Išėjimo naujienos

Neilinis, neįprastas mugės įvykis buvo Kanadoje gyvenančios, angliškai rašančios lietuvių rašytojos Irenos Mačiulytės-Guilford romano *Glebsys*.

Naujo romano *Likimo upė* autorius A. Čepulis (viduryje) su mugės lankytojomis leidyklos „Alma littera“ knygų klube.

J. Masiulio knygyno stendas Vilniaus knygų mugėje. Pirmoji iš kairės – knygyno šeiminingė K. Masiulytė-Paliulienė.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

TURINYS

Pavasarinėje knygų mugėje Vilniuje dalyvavo ne tik Lietuvos leidyklos.

Pedagogo Juozo Masiulio atminimui.

Prano Domšaičio paveikslai eksponuojami Dusseldorfe. Lietuviškos novelės prancūzų kalba.

Trijų dailininkų pirmoji paroda. Leidiniai.

Knygų mugėje pristatytas Kanados lietuvių rašytojos Irenos Mačiulytės-Guilford romanai *Glebsys*. Iš kairės: I. Mačiulytė-Guilford, pristatymo dalyvis, filosofas B. Genzelis, literatūros tyrinėtoja I. Veisaitė.

Knygų paradas

Atkelta iš 1 psl.

tik daug kalbėjo su Šiaurės Amerikos lietuviams, domėjosi, kaip emigrantai traktuojami, vertina savo ryšius su tėvų šalimi.

– Tai gi tas archyvas rašant knygą buvo mano įkvėpimas, – sakė rašytoja.

Ji pridūrė, kad, be čia pristatomos knygos, yra parašiusi novelių, esė rinkinį, pradėjusi rašyti naują romaną.

Susirinkusieji domėjosi, ar Kanadoje yra ir daugiau angliškai rašančių lietuvių. J. Mačiulytė-Guilford paminėjo trečią knygą leidžiantį, Toronte gyvenantį A. Šileiką, poeziją ir prozą rašantį R. Filipą.

Kita išseivijoje – JAV gyvenanti lietuvių rašytojų naujiena mugėje – prestižinės leidyklos „Vaga“ išleistas Julijos Švabaitės-Gylienės romanas *Stikliniai ramentai*, pirmą kartą išleistas JAV ir 1985 m. pelnęs dienraščio *Draugas* premiją. Tai romanas apie dviejų menininkų neišsitemimą šeimoje. Leidykla mugėje rengė susitikimą su šios knygos autore, deja, gavo pranešimą, kad ji negalėjo atskristi į Vilnių.

Mugėje išryškėjo, kad ir kitos mūsų leidyklos leidžia ir perleidžia nemažai egzodo literatūros knygų. „Alma littera“ leidyklos stende galėjai įsigyti jau ne vienos laidos susilaukusį A. Škėmos romaną *Balta drobė*, „Baltų lankų“ leidyklos išleista A. Nykos-Nilūno *Dienoraščių fragmentai* antrąjį, autoriaus papildytą leidimą. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla išleido vienon, gražiai apipavidalintą knygą sudėtus B. Pukelevičiūtės romanas *Aštuoni lapai. Devintas lapas*. Tai autobiografinio pobūdžio romanai, pagrįsti autorės prisiminimais, ypač apie 1945 m. išgyvenimus atsidarius Dancigo apsupime, kitose Vokietijos vietose, lietuvių literatūros ir tautosakos instituto stende puikavosi solidūs, vėlgį skoningai apipavidalinti ir neseniai išleisti literatūros tyrėjo Vinco Mačiūno *Rinktiniai raštai*.

Susizinojė, kad iš archyvuose aptikto rankraščio pirmą kartą išleistas Mariaus Katiliškio prieš pasitraukimą į Vakarų parašytas novelių rinkinys *Seno kareivio sugrįžimas*, Vilniuje dabar apstojoje cika-gietis V. Vepstas mugės stenduose ieškojo ir nerado šios tikrai netikėtos literatūrinės naujienos. Pasirodo, kad šią M. Katiliškio knygą išleidusi Šiaulių leidykla „Šiaurės Lietuva“ mugėje nedalyvavo.

Leidyklos vizitinė kortelė

Kiekvienas lankytojas iš mugės grįžo nešinas bent jau viena nusipirktą knygą. Vis dėlto pasak Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos vyr. redak-

toriaus V. Sventicko, kasmetinių mugių svarbesniu ypatumu jau virsta ne knygų pardavimas, bet leidyklų siekis pakelti savo autoritetą, visuomenės dėmesį, pagerinti, priderinti prie skaitytojų poreikių savo veiklos kryptis, kad žmonės knygynuose ar bibliotekose rinktųsi knygas pagal leidyklos ženklą, pagal jos vardą, leidžiamos literatūros ir jos autorių papuliaramą.

Šiuo atžvilgiu staigmeną sukelė mugėje pirmą kartą dalyvavusios naujos, prieš nepilnus metus Vilniuje įsisteigusios mažos leidyklos „Versus aureus“ (išvertus iš lotynų kalbos – „auksinė eilutė“) išleistų knygų pasisekimas. Nors nuo savo veiklos pradžios ši leidykla suspėjo išleisti vos 23 knygas, bet susumavus rezultatus pasirodė, jog iš jų net trys atsidūrė mugėje labiausiai perkamų keturiadešimtyje, o japonų Ryu Murakami romano 69 (apie 1969 m. atsiradusią bitnykų kartą) buvo parduotas kone visos tiražas – net 1930 vienetų – daugiausiai iš visų kitų mugėje dalyvavusių leidyklų knygų.

– Mes kaip tik renkames knygas pagal jų aktualumą, pažintinę vertę, įvairaus amžiaus skaitytojų poreikius, – sakė šios leidyklos direktorius A. Mickevičius, pridurdamas, kad leidyklos prestižui, vardui ne mažiau svarbu populiarus, visuomenės pripažinti autoriai.

Toks, beje, yra ir minėto romano autorius R. Murakami, žurnalo *Times* įtrauktas į 11 Japoniją 20 amžiuje labiausiai rašytojų sąjungos leidykla išleido vienon, gražiai apipavidalintą knygą sudėtus B. Pukelevičiūtės romanas *Aštuoni lapai. Devintas lapas*. Tai autobiografinio pobūdžio romanai, pagrįsti autorės prisiminimais, ypač apie 1945 m. išgyvenimus atsidarius Dancigo apsupime, kitose Vokietijos vietose, lietuvių literatūros ir tautosakos instituto stende puikavosi solidūs, vėlgį skoningai apipavidalinti ir neseniai išleisti literatūros tyrėjo Vinco Mačiūno *Rinktiniai raštai*.

pratęsia anksčiau šios leidyklos išleistos politologo L. Bielinio knygos *Prezidento rinkimų anatomija* turinį.

Patraukti, sudominti skaitytojus, garsinti savo ženklą, vizitinę kortelę moka ir stambi vilniškė leidykla „Alma littera“. Net šešios šios leidyklos knygos pateko į populiariausių sąrašą. Kiekvieną mugės dieną lankytojai gultė apgulė šios leidyklos įrengtą spalvingą, įvairiausių knygų pilną kampelį, pavadintą „knygų klubas“. Beje, plačiam skaitytojų sluoksniui jau žinomas pavadinimas – „Alma littera“ knygų klubas. Tokio pavadinimo patrauklų informacinį leidinį, garsinantį savo knygas, leidyklos ženklą kas ketvirtį emė leisti ši leidykla.

Tik populiariu, plačiam skaitytojų ratui įdomių ir pageidaujamų autorių knygas išmoko pasirinkti ir leidykla „Tyto alba“, jos direktorė L. Varanavičienė. Daugelis skaitytojų jau žino, kad jei išeina Lietuvoje ir užsienyje populiarios rašytojos J. Ivanauskaitės ar J. Erlicko knygos – tai tik su šios leidyklos ženklų.

Aiškia, ryškia kryptį turi ir Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla, leidžianti tik geras, aukštos meninės prabos lietuvių rašytojų, ypač poetų, knygas. Neapsirinka ir skaitytojai, nusipirkę knygų su leidyklos „Baltos lankos“ ženklu, nors ši leidykla, be grožinės literatūros, specializuojasi leisti humanitarinių ir socialinių mokslų leidinius, albumus.

– Leidinių kokybė – mūsų leidyklos – spaustuvės vizitinė kortelė, – aiškino Klaipėdoje skėmingai dirbančios šios įmonės savininkas S. Jokūzius.

Pradeda darbą Klaipėdos centre įkurtas šios leidyklos padalinys, teikiantis visas leidyklos paslaugas, užsimojantis tapti visų kūrybinių organizacijų bei pavienių autorių traukos centru. Pirmąją autoriaus knygą – poezijos rinkinį, memuarus, giminės istoriją ar net romaną čia bus galima išleisti už mažiausią kainą.

Kalbos ir knygos metai

Šiuos metus, kai Lietuvoje ir išseivijoje plačiai minimas spaudos draudimo panaikinimo šimtmetis, LR Seimas yra pasakė kalbą ir knygos metais. Kalbėdamas knygų mugės atidarymo proga Ministras Pirmininkas A. Brazauskas atkreipė dėmesį, kad lietuviams tai ypač svarbu, nes pasaulyje sunku surasti tokią tautą, kuriai 40 metų buvo uždrausta naudoti savo raštą, leisti lietuviškas knygas.

Tai atspindėjo ir Lietuvos Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos mugėje surengta paroda „Spaudos draudimo laikų knygos. 1864–1904 m.“

– Lietuvos tautinė bibliografijoje užregistruota daugiau kaip 4000 šio laikotarpio spaudinių. Kai kurių knygų tipai tapo savotiškais spaudos draudimo laikų simboliais, labiausiai atspindinčiais tą gadybę. Tai elementariai, „graždankos“, leidiniuose klaidingai nurodyti leidybos duomenys, kad būtų suklaidinti lietuviškas knygas lotyniškomis raidėmis persekiojant Rusijos caro valdininkai. Tokios knygos vadinamos kontrafakcijomis (klastojimais), – paaiškino parodoje budėjusi M. Mažvydo bibliotekos Rėtų knygų ir rankraščių skyriaus vedėja J. Steponaitienė.

Ji parodė eksponuotus, dažniausiai Mažojoje Lietuvoje, Rytprūsijoje išleistus ir knygnešius slapta pristatomus elementorius – pradinio skaitymo ir rašymo vadovėlius, „graždankas“ – knygas, išspausdin-

Pedagogo J. Masilionio atminimui

ANTANAS BALASAITIS

Pedagogas Juozas Masilionis.

Prieš penkiolika metų lietuviškojo ugdymo žurnale *Švietimo gairės* (45 nr.) pedagogas Juozas Masilionis kreipėsi į liuanistinių mokyklų mokytojus liaudies švietėjo vyskupo M. Valančiaus žodžiais: „Būk bitelė, kuri iš kiekvienos gėlės sugėba išsiurbti saldų medų“. Šiomet kovo 4 d. šiam pedagogui būtų sukakę 90 metų, bet jau eina ketvirtį, kai jo žingsnių ir žodžių nesigirdi Čikagos Jaunimo centro liuanistinėje mokykloje nei Pedagoginiame institute.

Ne kartą buvo pabrėžiamas mokytojo vaidmuo jaunimo, o kartu ir visuomenės ateitį formuoti. O lietuviškos išlaikymui svetimame krašte atsidūrusiam jaunimui liuanistinės mokyklos mokytojo žodis dar svarbesnis. Suprasdamas savo pašaukimą, ypač gyvenimo sąlygoms pasikeitus, J. Masilionis visa savo plačia veikla rodė bitelės pavyzdį ir kitus Amerikos lietuvių mokytojus kvietė tokiomis būti. Kaip ir daugelis jo kolegų, jis buvo idealistinės mokyklos pedagogas, nes liuanistinė mokykla, jo žodžiais, nėra karjerinė – profesijos ji neteikia. Tokioje mokykloje, savo laisvą šeštadienį aukodamas lietuvių, ir mokytojas yra

idealistas. Vienas tokių ir buvo J. Masilionis.

Kaip dirbo Amerikoje vos įsikūrę karo pabėgėliai mokytojai, primenama Vilniuje išleidykloje knygoje *Būk bitelė*, skirtoje šio pedagogo ir visuomenininko atminimui. Čia pateikiu vieną iškalbingą sakinį iš Čikagos aukštesniosios liuanistinės mokyklos archyvo (cituojamą šioje knygoje). 1956 mokslo metų pradžios aprašyme minima direktorės Alicijos Rūgytės padėka: „Dėkojame poniai Masilioniui, kuris šeštus metus dirba visą penktadienį naktį dirbdamas fabrike ir ne-

Suprasdamas savo pašaukimą, ypač gyvenimo sąlygoms pasikeitus, J. Masilionis visa savo plačia veikla rodė bitelės pavyzdį ir kitus Amerikos lietuvių mokytojus kvietė tokiomis būti.

miegojęs ateina į pamokas“. O iš viso Čikagos lietuviukams jo paaudota 50 mokslo metų šeštadieniai, jo žodžius girdėjo beveik tūkstantis minėtos mokyklos absolventų.

J. Masilionio atlikti darbai JAV lietuvių švietimui, parengti vadovėliai, rašiniai laikraščiuose ir žurnaluose, plati vi-

1897 m. Mahanoy City išleista knyga *Majszesizaus Mokslai (Mozės mokslai)*. Čikagoje, laikraščio Lietuva spaustuvėje 1904 m. išspausdintą lietuvišką *Elementorių maziems vaikams*. Tos Amerikoje išspausdintos knygos įvairiais būdais buvo pristatomos ir Rusijos kolonistų valdomą Lietuvą.

...Vilniaus Parodų centre niūtilo mugės šurmuly, bet jos aidai, kalbos ir knygos motų renginiai dar ilgai tęsis. Toje pačioje M. Mažvydo bibliotekoje jau pavasarį bus atidaryta didesnė, išsamesnė negu mugėje, paroda „Spaudos draudimo laikų dokumentai ir leidiniai“. Kiek vėliau Vilniuje bus surengta kita spaudos mugė ir šventė, žemaitių vyskupystės muziejuje – paroda „Draustojų spauda“, Šilutės rajone, kur tais laikais veikė garsiojo Martyno Jankaus spaustuvė, leidusi dr. Vinco Kudirkos *Varpą*, kitus liuanistus, vyks visuomenės susitikimas su knygų leidėjais.

suomeninė kultūrinė veikla nusipelnė išsamios studijos (tikėkimės, tokia ir bus išleista), o šį kartą tik keletas įspūdžių 90-ojo gimtadienio ir vardinių progų.

Esu likimui dėkingas, kad su šiuo idealistu pedagogu pasitaikė proga pabendrauti ir suprasti liuanistinį švietimą, kai 1994 m. darbavau Čikagoje, atvykęs rinkti duomenų žygnui *JAV lietuviai*. Be prof. dr. Jono Račkausko, Jaunimo centre pirmiausia sutikau Pedagoginio liuanistikos instituto direktorę literatę Stasę Petersoniene, o šį jau kitą šeštadienį supažindino su dar dviem liuanistais Juozais – Masilioniu ir Plaču. Taip jau susiklostė, kad naujieji mano pažįstami, ilgam palikę atmintyje, buvo Juozai. Šiomis dienomis minint Juozines, tikiu skaitytojai atleis, kad ir daugiau jų paminėsiu. Lietuvos skautijos jubiliejus vakare sutikau kunigą Juozą Vaišnį, SJ (apie jo veiklą ir kalbos darbus šiek tiek žinojau ir Vilniuje). Dar vėliau su mokyklų ir kultūrinės veiklos rėmėjais Juozu Vasiukevičium ir jo žmona Antanina. Mano naujieji pažįstami po sekmadienio mišų jėzuitų koplyčioje pakviesdavo į tradicinį pabendrąvimą kavinėje. Tenai pasakojau apie padėtį ir gyvenimą Lietuvoje, svarstydavom ateitį (kaip, berods, S. Petersonienė sakydavo: „patvarkydavom pasaulį“). Aš, savo ruožtu, domėjausi lietuvių švietimu, mokyklomis. Mat, baigęs Vilniaus pedagoginį institutą, kelis metus mokytojau, vėliau perėjau prie didžiojo *Lietuvių kalbos žodyno* rengimo ir redagavimo, o paskarąjį dešimtmetį darbavau Mokslo ir enciklopedijų leidykloje.

Ilgainiui J. Masilionis tapo mano vadovu po Čikagą. Įsimintini pokalbiai lietuvių renginiuose „Seklyčioje“, *Draugo* gegužinėje, kur sutikau buvusį didžiojo žodyno talkininką pedagogą Igną Serapiną. Pristatė ekonomistą Joną Saką, parengusį Lietuvos Seimo posėdžių protokolų (18 knygų), Vyriausybės žinių (21 knyga) kompleksus. Prieš išvažiuojant į mokytojų studijų savaitę Dainavoje, supažindino su jos tradicijomis, parodė filmą. Kartu su širdgėla prisitarė, kad jo ilgamečio vadovavimo studijoms ir paskaitų naujieji švietimo šaldovai atsisakė. Vedžiojo po Šv. Kazimiero ir Tautinės lietuvių kapines. Gėrėjausi tuo Amerikos lietuvių panteonu, kuriame kuklus kryžiai ir meniški paminklai ženkliną mūsų išėjimą, atgulusius čia nuo pat 20-ojo amžiaus pradžios.

Pasakojo ir apie Liuanistikos katedros steigimą. Įsijungęs į J. Kavaliūno iniciatyvinę grupę, 1982 m. buvo pradėjęs su kolegomis rinkti jos steigimui reikiamus pinigus, bet vėliau tą iniciatyvą perėmė žymesni veikėjai. Viešai juos ir temini, o kuklieji pradininkai buvę pamiršti.

Nepaisant nuoskaudų, J. Masilionis buvo optimistas, mokejo pašmaikštauti. Kai, pasikvietęs mane su Vilniaus pedagoginio universiteto doc. Kęstutiu Pečkum, aprodinėjo savo sodelį, ra-

gino pasiskinti prinokusių delių slyvų: „Skinkite, jos neprištos jums parodyti, – tokios visada užauga“. Matyt, buvo girdėjęs, kaip sovietiniai veikėjai užsienio svečiams rodydavo viską nerealiai padidintą, pagrazintą. Užėję į darbo kabinetą ir archyvą, stebėjomes pilnomis knygų ir segtuvų lentynomis. Jose kukliai parodė ir savo parašytas ar redaguotas knygas, o jų – dešimty.

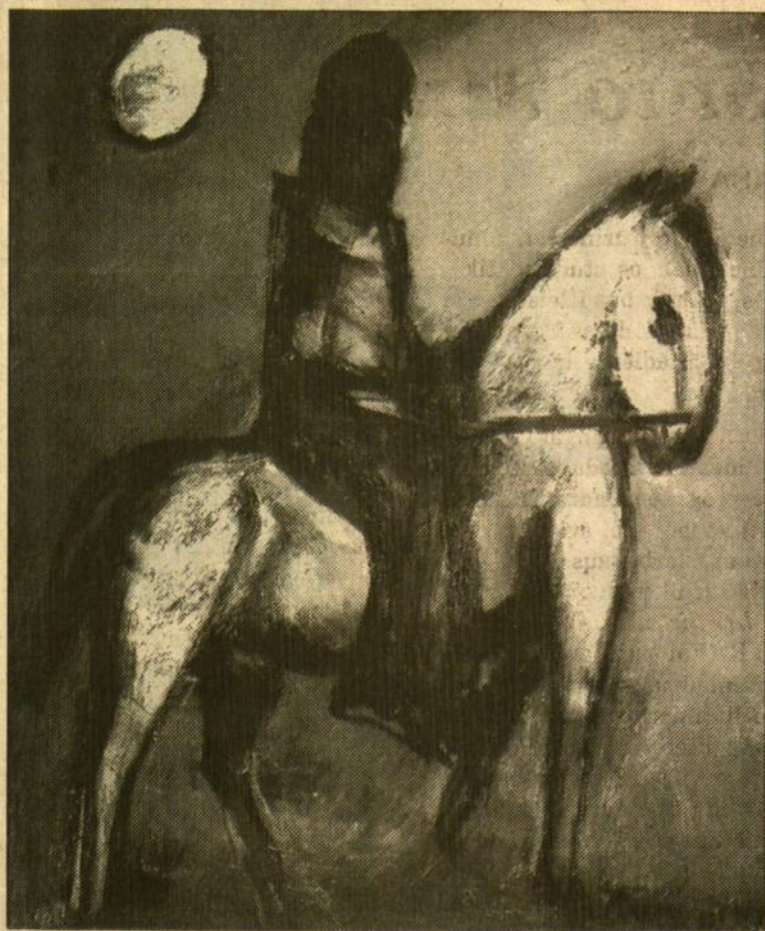
Bendravau ir vėliau, po pusmetio grįžęs į Vilnių. Kai nuodugniau norėjau išsiaiškinti J. Vaišnio užuominą (aplinkybių nežinojė), jog *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* (1954) pataisyta leidimą (1962) parengęs rašytojas B. Babrauskas, kreipiausi ir į Masilionį. Po ilgoko teiravimosi 1999.03.11 laiške jis atsiuntė gyvo liudininko patvirtinimą ir paaiškinimą. Klemen-sas Dėdela, gimęs ir užaugęs Argentinoje, M. Morkūno spaus-tuvės darbininkas (raidžių rinkėjas) tiesiai ir aiškiai pasakė: „Mes B. Babrausko padarytus pataisymus įklįjavome“ (apie tai rašiau *Gimtojoje kalboje*, 1999, 5–6 nr.).

Nors ir pavėluotai Vilniuje gaunamame *Draugo* laikraštyje sekiau Čikagos lietuvių gyvenimą. Džiaugiausi J. Masilionio ir S. Petersonienės parengtu veikalui *Lietuviškas švietimas Šiaurės Amerikoje* (2000), suteikta jam JAV LB Kultūros tarybos premija. Tai buvo labai laiku padarytas darbas, ir gerai, kad jo ėmėsi patys ilgamečiai švietimo darbininkai. Juk galėjo šis didžiulis lietuviškos veiklos baras ir likti deramai neaprašytas.

Per neilgą laikotarpį nuo žinyno parengiamųjų darbų 1994 m. iki jo 2-ojo tomo išleidimo 2002 m. nebeliko nė vieno iš keturių mano pažintų Juozų, ant kurių pečių, mano manymu, ilgus dešimtmečius laikėsi lietuviškas švietimas Čikagoje. Apie J. Masilionio darbus visuomenė dar paskaitė 1-ame tome (1998), o kitų darbų aprašyti kit antrame. Šie kuklus šviesuoliai įvairiai nusipelnė lietuviškos išlaikymui. Pirmasis baigė geras darbus nuolatini Čikagos aukštesniosios liuanistinės mokyklos ir kultūros rėmėjas J. Vasiukevičius (1997.07.02). Vienas po kito šios žemės keliones baigė ir kiti. Nuolatini darbo ir atgaivos vietoje – Jaunimo centre, linksmy Kalėdų švenčių kolegoms palinkėjęs prie stalo namo sugrįžęs Juozas Masilionis (2000.12.16). Kitas pedagogas Juozas Plačas, giminių apsuptas, sukalbėjęs maldą prie Velykų stalo (2001.04.15). Pagaliau ir ilgametis *Laiškų lietuviams* redaktorius kun. Juozas Vaišnis SJ (2001.12.19), kelės tautiečių dvasingumą ir gimtosios kalbos kultūrą, su skaudama širdimi parašęs atsiveikimą uždaromam žurnalo paskutiniam numerio. Vadovavimą silpstantiam vienuolynui perleido iš Montrealio atvykusiam filologui kun. Kazimieriui Ambrašiui, o šis – kun. Antanui Gražuliui. O kas stas į iškilijų pedagogų liuanistų vietą? Reikia tikėtis – naujieji ateiviai su savo vaikais Amerikoje ne vien duoną pelnys, bet atsiras naujų mokytojų ir mokyklų rėmėjų. Juk žmogus ne vien duoną sotus.

Pabaigoje keletas žodžių apie netrukus išleidžiamą knygą *Būk bitelė*, skirtą iškiliam lietuviškojo švietimo pedagogui ir visuomenininkui.

Nukelta į 3 psl.

Pranas Domšaitis. „Riteris“. 1960 m.

Pranas Domšaitis. „Apreiškimas“.

Pr. Domšaičio paveikslai Diuseldorfe

KRISTINA JOKUBAVIČIENĖ

Lietuvos dailės muziejaus Klaipėdos paveikslų galerijoje 2001 metų vasarą buvo atidaryta tapytojo Prano Domšaičio paveikslų galerija. Didžiulė, 528 kūrinių kolekcija – dosni Lietuvos fondo dovana Lietuvai. Galerijos atidarymas tapo reikšmingu kultūrinio įvykiu visos šalies mastu.

Treji Domšaičio galerijos veiklos metai parodė, kad dėmesys šio ilgai Lietuvoje nežinomo dailininko kūrybai yra didelis. Niekas nelieta abejingai, pamatęs jo paveikslus. Domšaičio asmeniu ir kūryba susidomėjo Diuseldorfe veikiančias fondas „Gerhart-Hauptmann-Haus“, pakvietęs Lietuvos dailės muziejų surengti dailininko parodą Vokietijoje. Buvo parengtas bendras projektas.

Parodos Diuseldorfe rengimą parėmė Lietuvos fondas, kuriam Lietuvos dailės muziejus yra ypač dėkingas už galimybę pristatyti Domšaičio kūrybą šalyje, kurioje dailininkas sulaukė pirmojo pripažinimo. Pirminsiu, kad iki Antrojo pasaulio

karas Pranas Domšaitis buvo garsus Berlyno dailininkas, visų svarbesnių grupinių parodų dalyvis. Jis rengė ir individualias parodas, o jo paveikslus mielai pirkto tuometinės Vokietijos valstybiniai muziejai ir privačios galerijos. Po karo Domšaitis persikėlė gyventi į Pietų Afrikos Respubliką, kurioje vėlgi tapo pripažintu ir garsiu kūrėju.

Didžiulė 528 kūrinių kolekcija dosni Lietuvos fondo dovana Lietuvai

Prano Domšaičio paroda Diuseldorfe buvo iškilmingai atidaryta kovo 1 dieną. Susirinko gausus svečių būrys, į atidarymą atvyko Šiaurės Reino Vestfalijos žemės Sveikatos ir socialinių reikalų ministerijos patarėjas Johannes Liezenfeld ir Federalinės valdžios Bonoje įgaliotasis atstovas kultūrai Uwe Schoetler. Atidarymą pradėjo pianistė, atlikusi kelis Litz ir Schubert kūrinius. Sveikinimo kalbą pasakė Johannes Lieren-

feld ir fondo „Gerhart-Hauptmann-Haus“ direktorius daktaras Walter Engel. Man, kaip parodos kuratorei, teko padaryti pranešimą, kuriame išsamiai pristaciau Prano Domšaičio kūrybą. Atidarymo svečiai su dideliu dėmesiu išklausė apie Prano Domšaičio galeriją Klaipėdoje ir dailininko vardo kultūros centro veiklą, renkant ir pildant infor-

vos dailės paveldu.

Lietuvių fondo paramos dėka, Lietuvos dailės muziejus galėjo ne tik nugabenti Domšaičio kūrinius į Diuseldorfą, bet ir išleisti parodos lankstinuką, kuriame išsamiai pristatomi dailininko gyvenimo faktai, kūryba. Lankstinukas iliustruotas Domšaičio kūrinių reprodukcijomis.

Parodoje Diuseldorfe (Bismarckstrasse 90) eksponuojamas trisdešimt vienas kūrinių – dvidešimt septyni aliejiniai paveikslai ir keturios akvarelės. Jie atspindi svarbiausius dailininko kūrybos tarpsnius. Fondo parodinės erdvės – modernios, jaukios ir kameriškos, Domšaičio kūrinių jose atrodo labai rimtai. Pirmą kartą Domšaičio kūrinių išvežti į parodą užsienyje iš Lietuvos – tai ir svarbus šalies kultūros pristatymas. Diuseldorfe Prano Domšaičio tapybos paroda veiks iki balandžio 18 dienos. Tikimės, kad paroda, jau sulaukusi gražių atsiliepimų, prisidės prie tolesnio tapytojo Prano Domšaičio vardo garsinimo.

V. Jankausko šokio kompozicijos

Žinomo choreografo Vyčio Jankausko šokio trupė pakvietė žiūrovus į dviejų kompozicijų vakarą Valstybiniame jaunimo teatre. Kovo 17 dieną didžiojoje teatro scenoje buvo galima išvysti geriausią V. Jankausko sukurtas kompozicijas: „Viduramžių bernelio dainos“ ir „Nuskendęs slėnis“.

„Viduramžių bernelio dainos“ buvo „išaugintos“ iš ankstesnės miniatiūros „Susitaikymas“ ir pirmąsyk parodytos 2000 m. Lietuvos naujojo šokio projekte. Vėliau jas matė ir kitų Lietuvos miestų bei Estijos, Lenkijos, Rusijos, Švedijos žiūrovai. 2002 m. su šia kompozicija trupė atstovavo Lietuvai Diuseldorfe (Vokietija) vykusiame tarptautiniame šokio festivalyje „Global Dance 2000“.

„Nuskendęs slėnis“ pirmąsyk buvo parodytas 2003 m. tarptautiniame festivalyje „Naujas Baltijos šokis“ Vilniuje.

Abi kompozicijos, vadinamos ir vienaveiksmais šokio spektakliais, sukurtos pagal kompozitoriaus Skirmanto Sasnauskio muziką, kostiumų autorė – Rūta Biliūnaitė. Siedu kūrėjai

yra dažni V. Jankausko šokio trupės palydovai, kuriantys vientisą muzikos ir apipavidalinimo vaizdą.

Abu šokio kūrinius atlieka pats choreografas ir jo nuolatinė partnerė scenoje Giedrė Kirkilytė. Tai romantiški duetai, pasakojantys apie amžiną laimės ir savęs paiešką.

V. Jankauskas buvo vienas pirmųjų, įkūrusių Vilniuje šiuolaikinio šokio trupę „Trys iš Vilniaus“, kurios kompozicijos buvo gerai žiūrovų priimtoms Vilniuje, Kaune, Taline, Maskvoje, Kazanėje, Duisburge ir kt. Pirmame tarptautiniame šiuolaikinio šokio festivalyje „Naujas Baltijos šokis“ 1997 m. pasirodė jau naujos sudėties V. Jankausko šokio trupė, pakeitusi savo šokio stilių bei ieškojimų kryptį. 2001 m. jis pirmąsyk sukūrė kompoziciją ne sava trupei, bet Muzikos akademijos aktorius šokėjų specialybės studentams.

Beveik kiekviename „Naujojo Baltijos šokio“ festivalyje V. Jankauskas parodo savo naują darbą. Choreografo kompozicijos – maslios, kiek filosofiškos.

(Elta)

Lietuviškos novelės prancūzų kalba

ALGIRDAS LANDSBERGIS

„Iki šiol visiškai nežinoma Prancūzijoje, dabartinė lietuvių literatūra pagaliau tampa prieinama smalsiausiems skaitytojams šioje 21 autoriui atstovaujančioje novelių rinktinėje“, – skaitoma prieš keletą mėnesių išėjusios rinktinės applanke.

Rinktinę, pavadintą *Des Ames dans le Brouillard* (Sielos Migloje), išleido Caen universiteto Normandijoje leidykla.

Nuo 1991 m. išsivadavusi iš „sovietinio bloko“, toliau rašoma applanke, lietuvių literatūra išsireiškia „visu veidu žiūrėdama į ateitį“. Šios knygos puslapiuose skaitytojas atras „ypatingą nostalgiją, kuri taip giliai įsiaknijusi lietuvių sieloje“. Rinktinėje užtinkamos temos remiasi lietuviams būdinga „paprastumo estetika“.

Tekstus šiai rinktinei atrinko Loreta Macianskaitė, kuri parašė ir išsamų įvadą. Išėjusiai atstovauja Jurgis Savickis, Antanas Skėma, Algirdas Landsbergis, Marius Katiliškis, Ichokas Meras. Dalis Lietuvos rašytojų jau mirė: Bronius Radevičius, Juozas Grušas, Jurgis Kunčinas ir Ričardas Gavelis. Gyvieji: Juozas Aputis, Romualdas Granauskas, Saulius Šaltenis, Jurga Ivanauskaitė, Saulius Tomas Kondrotas, Marikas Zingeris, Sigitas Parulskis, Giedra Radvilavičiūtė, Renata Šerelytė, Marius Ivaškevičius, Bitė Vilimaitė ir Vanda Juknaitė.

Savo įvadą, kuriame užčiuopiamą ir Lietuvos istoriją, Lore-

ta Macianskaitė užbaigia šiais žodžiais: „Refinuotame Europos gėlyne Lietuvos literatūrinė gėlė gali atrodyti labai kukli, bet tiems, kurie ją laisto, ji labai graži.“

Tai gelei persodinti į prancūzų kalbą, leidėjai subūrė 12 vertėjų komandą: Muriel Puig, Caroline Paliulis, Margarita Barakauskaitė, Giedrė ir Loic Salfati, Isabelle Chandavoine-Urbaitis, Akvilė Melkunaitė ir Laurent Muhleiseu, Marielle Vitureau, Vitas Kraujelis ir Lily Denis, Lindmilla Edel-Matuolis.

Vertėjų sąrašas rodo, kad lietuviai, kaip ir lenkai 19-me šimtmečiu (Napoleonas ir Walewska), išvystė gudrią strategiją, kaip užkariauti kitas šalis kultūriškai. Visos tos dailios lietuviškos ir dailios lietuviškos – o dailesnių pasaulio nėra! – buvo pasiūstos į Prancūziją, kur jie užkariavo prancūziją, kur jo prancūzių širdis ir dabar naudoja juos lietuvių literatūrai garsinti.

Ši rinktinė, kaip ir bet kuri verstinė antologija, neišvengia nesuklupusi. Ir bėgom permetus akimis tekstą, akis užkliūna už tokių išsireiškimų, kaip „sovietinis blokas“ (le bloc soviétique). Prancūzijoje, kaip ir kitose Vakarų šalyse, įskaitant JAV, sovietų terminai būdavo automatiškai perimami, nė kiek nepagalvojus apie jų tikslumą ar turinį. (Sovietų „sąjunga“, „Varšuvos Pakto šalis“,

„komunistinė Europa“). Žodis „blokas“ reiškia bendrais interesais besivadovaujančių nepriklausomų valstybių sąjungą. Tokiu terminu aptarti Maskvos valdomą Vidurio – Rytų Europos – dalį yra vengtina nesąmonė.

Kitur rašoma, kad 1944 metais lietuvių rašytojas „emigruvo“ (a emigre) į Vakarus. Su JAV konsulato viza? Ir su „American Airlines“ bilietu?

Vertėjai per dažnai nepajunta kalbos niuansų. Paniekinantis žodis „niemcai“ išverčiamas mandagiai „les Allemands“. Daug tiksliau būtų naudoti dar iš Pirmojo pas. karo paveldėtą žodį „Les Boches“.

Prieš išleidžiant tokias antologijas į pasaulį, jas paprastai dar sykį nuodugnai peržiūri dar vienas redaktorius /ė. Skaitome, jog vertimus peržiūrėjo Dominique Busillet. Ir staiga suprantame, kur tas netikslumų šuo pakastas. Ji paprasčiausiai peržiūrėjo ir pataisė prancūziškus tekstus, bet nežinojo–negalėjo žinoti! – ar tie tekstai tiksliai išversti ir ar tie terminai atitinka originalus, jų autorių išgyventą, ir dabar gyvenamą, tikrovę. Jai verkiant reikėjo prancūziškai ir lietuviškai kalbančio(s) padėjėjo(s). Gera pamoka ateities antologijoms!

Tačiau svarbiausia tai, kad ši patraukli knyga jau laužia pirmuosius ledus (pakeliui) į prancūzų literatūrinį pasaulį.

Juozo Masilionio atminimui

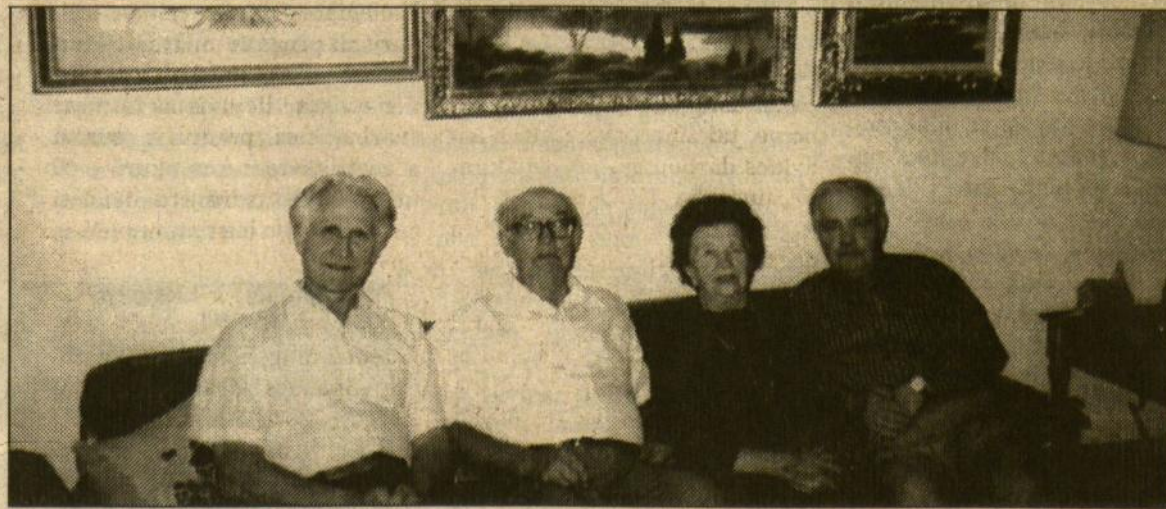
Atkelta iš 2 psl. Šalia keleto apibendrinančių straipsnių ir prisiminimų, kurie atskleidžia šio pedagogo plačią veiklą ir asmenybę, daugiausia vietos knygoje užima įvairūs J. Masilionio spausdinti darbai: rašiniai iš knygų ir laikraščių, pokalbiai, pranešimai *Draugui* iš mokytojų studijų savaitę Dainavojė, kelionių išspūdžiai, pluoštelis recenzijų.

Knygos sudarytojas kun. Ka-

zimiras Ambrasas, SJ, pratarė meje rašo, kad „pateikta knyga supažindins Lietuvos skaitytojus ne vien su M. Valanciaus priesakui gyvenimą skyrusiu liuanistu J. Masilioniu, bet ir jo plačiau ar mažiau paminėtais išėjusių pedagogais, darbu karo pabėgėlių mokyklose Vokietijoje ar Čikagoje. Į gyvenimo saulėlydį žvelgdami karo pabėgėlių vaikai, kurių ne vieną tūkstantį per išėjus 50 metų J. Ma-

silionis mokė, paėmė šią knygą, su džiaugsmu prisimins nutolusius ir sunkius, bet šviesos siekimo ir jaunystės idealizmo laikus“.

Velionio žmonos Pranės bei sesers Irenos Pemkuvienės vaikų rūpestiu ir lėšomis leidžiama knyga liudija pagarbą ir padėką nepailsusiam pedagogui, visada nešiojusiam širdyje tėvynę, nors likimo ir toli nuo jos nublokštam.

Dr. Antanas Balašaitis (iš kairės), Juozas Masilionis, Pranė Masilionienė ir Jonas Sakas.

Juozo Masilionio knygą pristato Arūnas Pemkus. Sėdi dr. Vanda Zobarskaitė.

Akimirka iš žinomo choreografo Vyčio Jankausko šokio trupės spektaklio „Nuskendęs slėnis“. Michailo Raškovskio (Elta) nuotr.

Pirmoji paroda

LAIMA KRIVICKIENĖ

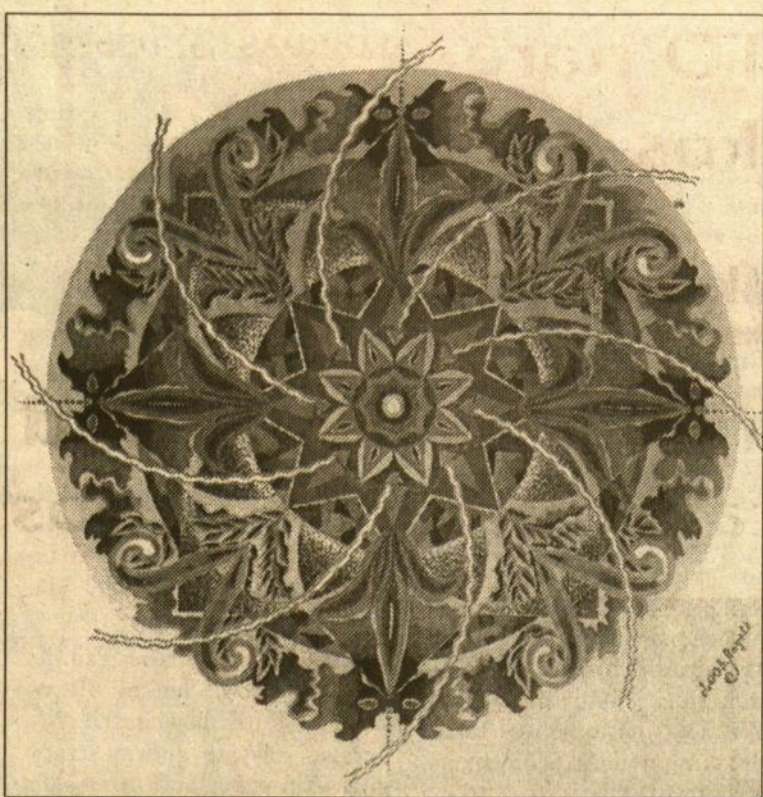
Dail. Angelė Jonelienė.

Šiais metais M. K. Čiurlionio galerijos vardas skamba vis dažniau. Čia jau vyko daugybė išimtinų parodų ir renginių – tai ir vienas paskui kitą sekę įvairiausių fotomeninkų pasirodymai, poezijos, Lietuvos konsulato Čikagoje jubiliejaus šventės, tai ir dailininkės Aušrinės Marcinkevičienės–Kerr autorinės parodos, „Tapyba ant odos“, sukvietusios daugybę meno bičiulių, sėkmė. Ir nors sezono pradžioje M. K. Čiurlionio galerijos vadovas Algis Janušas, ištikimajai galerijos izdo vedėjai Halinai Moliejenei pritariant, tvirtai suplanavo, kad šiais metais kiekviena paroda ilgiau nei dvi savaites džiugins meno gerbėjus, svajojančių pristatyti savo kūrybą, atsiverti žiūrovui atsiranda vis daugiau, tad parodų kalendorius pildosi, žadėdamas naujus susitikimus, naujas pažintis.

Balandžio 2 d., penktadienį, kaip priprasta, 7:30 val. vakaro, ruošiamasi trijų meno pakviestųjų kūrėjų – Albinos Pauliukevičienės, Angelės Jonelienės ir Rūtos Ostrovskajos parodai. Pirmoji pažintis.

Gimiau ir augau Žemaitijoje – Sauguose, Šilutės rajone, – pasakoją Albina Pauliukevičienė. – Piesči mėgau nuo vaikystės, o vidurinėje mokykloje, prisimenu, buvau jau lyg ir klasės menininkė. Mokytojai mano darbus ne tik vertino, bet ragino toliau dailę studijuoti. Tapti dailininke buvo mano svajonė, tik tais laikais svajonės sunkiai pildėsi. Baigiau Pajurio žemės ūkio technikumą, tapau diplomuota zootechnike. Dirbau Kauno rajone, o sieloje ir mintyse visada liko meno vilionė, net mano sūnūs, iš mažų dienų piešę kartu su manimi, pralenkė mane. Ir štai, atvykus į Ameriką, ne tik atgijo mano svajonė, ji užvaldė mane ir aš jau galiu savo jausmus, nuotaiką, pasiilgtos Lietuvos vaizdus paskleisti popieriaus lape.

Kaip drąsiai, lyg norėdama sušildyti gyvenimo monotonią, nėrė į gamtos vizijas, spalvų pasaulį, taip neryžtingai ieškojo kelio į viešumą, ir, tik padrąsinta dailininkės Magdalėnos Stankūnienės, nusprendė pristatyti. „Mano paveikslai – akvarelės, tai meilė mano Lietuvai, tai tėvynės miškeliai, pievos, gėlynai, ežerų akys, pajūrio kopos. Būčiau laiminga, jei žiūrėdami pajustumėte mūsų gamtos grožį, ramybę, išreikštą mano teptuko prisilietimu, nudžiugintų spalvų žaismą“. Nesaistoma profesinių kanonų, kuria pasikliaudama vidine klausa, ieško naujų temų motyvų, naujų bandymo laukų, nenori užsisklęsti senose formose. Jos paveiksluose surašinėja norą užfiksuoti išgyventą valandą, spalvų įvairovę. Manau, kad kiekvienas rimtai kuriantis menininkas nori atsiskleisti tą pasaulį, kuris rusena jame. Tai yra kažkas, ko negali nei nuspėti, nei paspartinti, tai

Angelės Jonelienės mandala.

ateina savaime, tai išsiveržia po ilgalaikio mąstymo vaizdais ir daug kartų bandant jam atverti duris.

Angelė Jonelienė, išpūdingų, spalvingų mandalų kūrėja, gimė Vilniuje. Studijavo Vilniaus konservatorijoje, violončelės specialybę. Grojo Vilniaus operos ir baletų teatro orkestre. Vėliau baigė Vilniaus universitetą; žurnaliste, dirbo Lietuvos televizijoje, ruošė muzikines laidas. Paskutinis darbas Lietuvoje – vyr. redaktorė ezoteriniame žurnale *Lemtis*. Tai buvo darbas ir pomėgis, leidęs giliau pažvelgti į būties prasmę, energijos pasaulį, Rytų išminties klodus. Taip atsirado žinios apie mandalas, pakvietusias į kelionę į Indiją.

„Mandala – sanskrito kalboje reiškia apskritimą ir centrą. Atsirado ji, kaip priemonė išreikšti naują mintį ar idėją, dar neįtrauktą tuo metu į egzistavusio tikėjimo mokymo kontekstą, todėl ir buvo naudojamos kitokios išraiškos priemonės. Taip į savąją kūrybą įveda mus Angelė, – apskritimas – tai išorinis, matomas pasaulis, o jo centras – vidinis, nematomas, siekiantis pačias giliausias mintis, mūsų tikrąjį Aš... Praėjusiame šimtmetyje švedų psichologas K. Jung naudojo mandalas, kaip gilesnę sąvoką suprantamą priemonę – kiekvieną dieną jis nupiešdavo mandalą, stengdamasis išreikšti savo giluminį 'Aš' ir vėliau, studijuodamas skirtumus, darė genealinius išvadas... Labai svarbus mandaloje elementas yra spalva, kadangi žmogaus kūno energetiniai centrai atspindi pagrindines spalvas, tai vyraujančios mandaloje spalvos turi poveikį tiems kūno energetiniams centrums ir atitinkamai veikia žmogų. Naudojami senoviniai simboliai, formos jau turi atsineštinę gilią prasmę, o tai reiškia ir energetiką. Ko mus gali išmokyti mandala? Pirmiausia, pradėti nuo centro, nereikia bijoti pažvelgti į savo vidų, atrasti savo tiesą, įsiklausyti, o po to, kaip ir piešinyje, taip ir gyvenime: pradėti nuo centro, nuo savo širdies ir toliau gražiai rikiuoti savo mintis, norus, pastangas, svajones. Kitas ratas. Tai harmoningai rinkti žodžius, stebėti, ką kalbate, kad tai būtų tiesa, ne pyktis, nežeisti kitų. Ir vėl kitas ratas – veiksmas. Šis ratas plačiausias – stebėkite, ką darote, koks išėina piešinys, nes tai jūsų gyvenimo mandala, tai jūsų gyvenimas, tebus jis šviesus ir pilnas teigiamos kosminės energijos“.

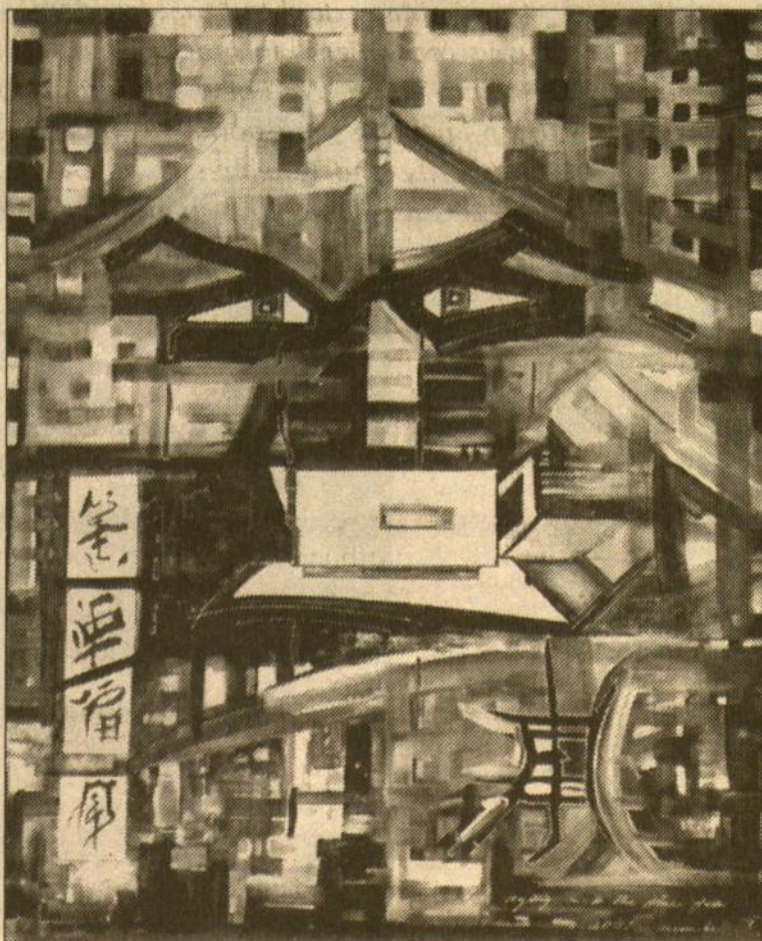
Menas savaip pildo idėjų ter-

pę, taip mąstymui ir suvokimui nusakomi kontūrai, kaip krypties vėjarodės, žodžiai, jie priklauso kalbančiam, o mums belieka įsiklausyti ir suvokti savas prasmes. Todėl, kad šie gražūs žodžiai virstų kūnu, atvykite į M. K. Čiurlionio gale-

Dail. Albina Pauliukevičienė.

riją balandžio 2-osios vakarą, atrasti žemišką grožį ir gilią senąją filosofiją. Tai keletas punktų, nužymintį dvi meniškas kūrėjas, o trečioji – Rūta Ostrovskaja, panorusi pati asmeniškai pristatyti gelerių, vis dar žadina mūsų smalsumą. M. K. Čiurlionio galerija kviečia visus, atvykčius su šeimomis, su vaikais, draugais, meną apsupę būti kartu, gal padidinti, juk pirmoji paroda, o ir Velykos jau čia pat.

Rūta Ostrovskaja. „Raudonos ašaros mėlynon arbaton“. 2003.

Leidiniai

Iš lietuvių išeivijos literatūros istorijos

Lietuvių išeivijos institutas rengia ir organizuoja ne tik konferencijas, seminarus, bet ir knygų pristatymus. Praėjusių metų pabaigoje įvyko literatūros Lietuvių išeivijos instituto vyresniosios mokslo darbuotojos ir VDU Lietuvių literatūros katedros docentės dr. Dailos Kuizinienės knygos *Lietuvių literatūrinis gyvenimas Vakarų Europoje 1945–1950 m.* pristatymas. Šioje knygoje autorė pristato iki šiol plačiau netyrinėtą lietuvių literatūros istorijos laikotarpį, mėgina atsakyti į klausimą, kuo išskirtinė lietuvių egzilio literatūra, kuri buvo sukurta pereinamuoju laikotarpiu, kai pasitraukę iš Lietuvos rašytojai gyveno Vakaruose, daugiausia Vokietijos DP stovyklose. Knygoje autorė analizuoja lietuvių rašytojų tremtinių draugijos veiklą, kultūrinę spaudą, iškilnes lietuvių rašytojų debiutines knygas. Antrąją knygos dalį sudaro archyvinis priedas, kuriame skelbiami rašytojų draugijos dokumentai, literatūrinis susirašinėjimas. Tai iki šiol neskelbti rankraštiniai archyviniai dokumentai, kurie puikiai iliustruoja unikalaus literatūrinio gyvenimo tarpsnio kultūrinės bei literatūrinės spaudos, lietuvių rašytojų tremtinių draugijos veiklos sąlygas ir detales. Knygos autorė skelbia Lietuvos ir JAV valstybiniuose, visuomeniniuose bei privačiuose archyvuose saugomą dokumentinę bei epistolinę medžiagą. Naudotasi dokumentais, esančiais Lituanistikos studijų ir

tyrimo centre Čikagoje, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, Lietuvių išeivijos instituto archyvuose, taip pat asmeniniais rašytojų Kazio Bradūno, Kazimiero Barėno archyvais. Laiškai bei dokumentai skelbiami su išsamiais komentarais bei nuorodomis.

Knygą išleido nesenai Vilniuje įsikūrusi leidykla „Versus aureus“. Knyga išleista Lietuvių išeivijos instituto serijoje *Egzodo archyvas*. Knygos leidimą parėmė Lietuvos fondas ir didysis lietuviškosios kultūros mecenatas dr. Jonas Adomavičius. Knyga išleista 500 egzempliorių tiražu.

Pristatymo metu apie knygą kalbėjo prof. Bronius Vaškelis, kuris akcentavo aptariamo kultūrinio gyvenimo įvairovę, apie tai, kad knygos autorė yra surinkusi ir šiame darbe panaudojusi itin daug archyvinės medžiagos, esančios Lietuvos, JAV bei privačiuose archyvuose. Renginio metu kalbėjo Lietuvos išeivijos instituto direktorius prof. Egidijus Aleksandravičius, leidyklos „Versus aureus“ direktorius dr. Artūras Mickevičius pabrėžė platų šios knygos kultūrologinį kontekstą. Tikėtina, kad ši knyga sulauks išsamesnių recenzijų ir įvertinimo. O Lietuvos išeivijos institutas ir toliau žada leisti tęstinę knygų seriją *Egzodo archyvas*, kurioje šalia mokslinių tyrimų bus skelbiamas ir lietuvių išeivijos kultūrinis ir istorinis palikimas.

Asta Petraitytė

Knyga apie mūsų istoriją

„Baltų lankų“ leidykla Vilniuje 2003 m. pabaigoje išleido Arthuro Hermanno sudarytą istorijos metmenų knygą *Lietuvos evangelikų bažnyčios*. Ši knygos leidimą parėmė Lietuvos tikstantmečio minėjimo komisija ir „Martin-Luther-Bund“. Lietuviškas knygos leidimas remiasi, prieš penkerius metus vokiečių kalba išėjusios knygos pagrindu.

Naujoje, keletu straipsnių papildytoje, knygoje randame A. Hermanno, I. Lukšaitės, M. G. Slavenienės ir A. Prašmantaitės straipsnius apie Lietuvos ev. liuteronų ir ev. reformatų bažnyčių istoriją nuo Reformacijos laikų iki 1995 m. Tiesa, laikotarpis po 1991 m. mažai tepaminimas. Nėra medžiagos ir apie išeivijos lietuvių ev. reformatų bažnyčią. Kaip lietuviškojo knygos leidimo pratarinėje pastebi sudarytojas, nepavyko rasti autoriaus, kuris šia tema parašytų.

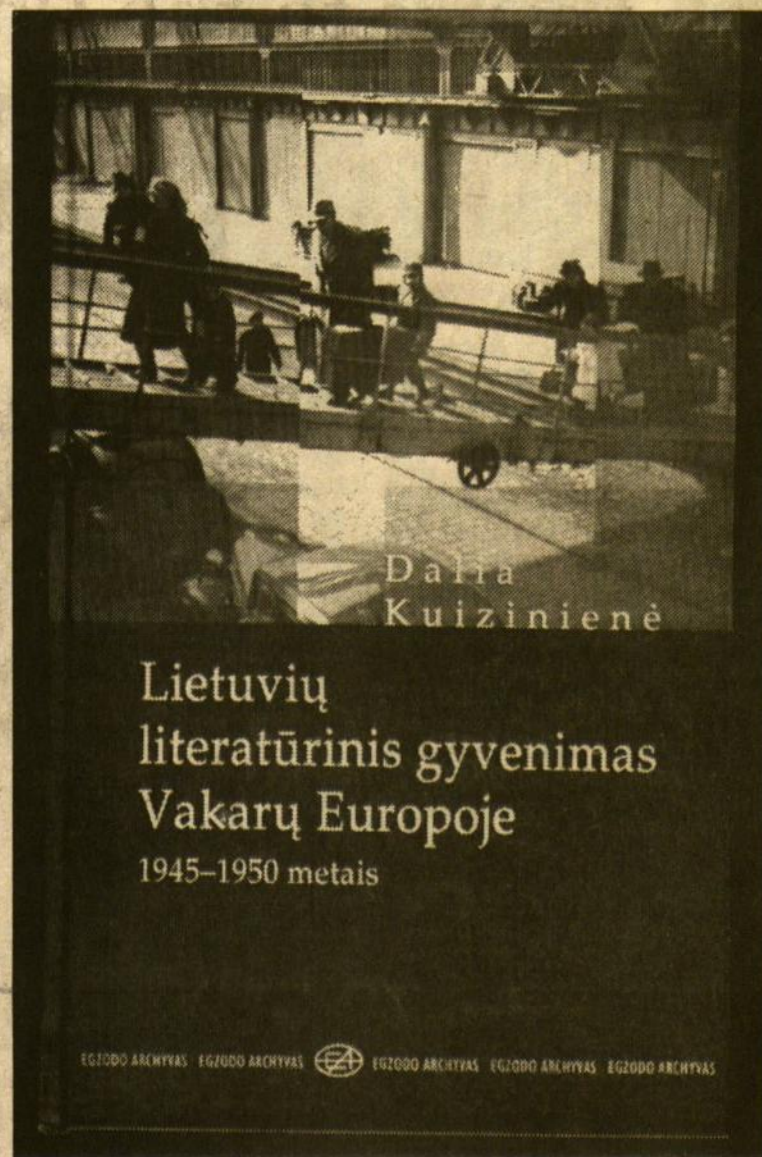
Lietuviškajame leidinyje nerasime ir vokiškame leidime spausdintos Alberto Juškos apžvalgos apie mažlietuvių tikybinių gyvenimą, priklausant Prūsijos bažnyčiai. Apie ją galima plačiai paskaityti 1997 m. Mažosios Lietuvos fondo Klaipėdos universiteto leidykloje išleistame stambiame A. Juškos veikale *Mažosios Lietuvos bažnyčia XVI–XX amžiuje*.

Be abejo, kiekviename leidinyje neapsieinama be tikslintinių dalykų. Čia norėčiau stabtelėti ties prof. Willhelmo Kahle (1914–1997) įvadinio žodžio „Lietuvos evangelikų bažnyčioms“. Trumpai pristatydamas politinę padėtį XX a. pradžioje, profesorius rašo: „...Lenkija turėjo pripažinti, jog senosios Lietuvos sostinės Vilniaus užėmimas po Pirmojo pasaulinio karo prarado bet kokią reikšmę, kai sovietai po Antrojo pasaulinio karo Vilnių vėl atidavė Lietuvai“.

Juk Vilnių mainais į sovietinių karinių įgulų išileidimą į

Dr. Dalia Kuizinienė.

Lietuvos teritoriją Sovietų Sąjunga nepriklausomai Lietuvos Respublikai grąžino 1939 m. spalio 27 d. Šį netikslumą lietuviškojo knygos leidimo redaktoriai bei recenzentai tikrai turėjo pastebėti. Ypač apmaudu, jei tokia informacija buvo paskelbta vokiškajame knygos leidime vokiečių skaitytojams.

Kitas suklusti privertęs teiginys: „Šv. Onos bažnyčia Vilniuje [...] sovietmečiu, kai liuteronų bažnyčia Vokiečių gatvėje neveikė, vėl tapo liuteronų pamaldų vieta“. Butų įdomu sužinoti, kuo remiamasi, šitaip teigiant. Galbūt autorius Šv. Onos bažnyčią painioja su greta Vokiečių gatvės esančia XIV a. pradžioje vokiečių pirklių įkurta Šv. Mikalojaus bažnyčia, lietuviškos bastionu lenkmečių? 1988 m. atsikūrus Vilniaus ev. liuteronų parapijai, keletas pirmųjų pamaldų įvyko tuo metu

prie Šv. Mikalojaus bažnyčios buvusioje Vilniaus katalikų arkivyskupijos kurijos patalpose. Jei vis tik, kalbėdamas apie liuteronų pamaldas Šv. Onos bažnyčioje sovietmečiu, prof. W. Kahle neklysta, būtų labai įdomu plačiau pastarąjį faktą patvirtinti.

Platesnio tyrinėjimo laukia ir visa XX a. Lietuvos ev. liuteronų bažnyčios istorija, įskaitant Klaipėdos kraštą ir visą Mazają Lietuvą. Ypač svarbu būtų pagnirinti sovietmetį bei Bažnyčios gyvenimo permainas ir jas sąlygojusius veiksnius nepriklausomybės atgavusioje Lietuvoje, bažnyčių tarpusavio bei bažnyčios ir valstybės institucijų santykius, ypač iš akių neišleidžiant teologinio dėmens. A. Hermanno sudaryta knyga *Lietuvos evangelikų bažnyčios* turėtų tokius tyrinėjimus paskatinti. Kęstutis Pulokas

Nauja Juliaus Butėno knyga

Vasarį mėn. pabaigoje „Zara“ leidykla Vilniuje išleido istoriografo, literatūros tyrinėtojo, rašytojo Juliaus Butėno (1908–1997) 307 puslapių, gausiai iliustruotą knygą *Aušrininkas dr. Jonas Šliūpas*. Tai paskutinis autoriaus darbas, papildantis visą eilę jo gausių raštų. Knyga parengta, kaip biografinė chrestomatija.

Knygos pagrindas – paties aušrininko Jono Šliūpo (1861–1944) rašyti atsiminimai. Panaudota ir kitų autorių straipsnių, kuriuos J. Butėnas perpasakojo ar komentavo. Laiškai, susirašinėjimai duoda, papildo žinias apie aušrininko atitinkamą laikotarpio darbus,

paziūras, interesus. Nemažai vietos knygoje skiriama J. Šliūpo ir kun. A. Burbos ryšiams, iki šiol dar neskelbtai korespondencijai. Tai parodo, kad aušrininkas, nors save laikęs laisvamaniu, nevengė bendrauti su dvasininkais, siekdamas bendrų patriotinių tikslų.

Knyga išleista 100 metų lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo, už ką J. Šliūpas nepailstamai kovojo, ir jo mirties 60 metų proga. Kaina 15 LT, (6 dol.) plus persiuntimo kaštai. Užsisakyti galima El. paštu

info@zara.lt. Svetainė internete <http://www.zara.lt>

Info